

Kielemme käytäntö

Radion suomea

Se suomen kieli, jota yleisradiostamme meille tarjotaan, ei aina ole mallikelpoista. Moitteisiin antaa aihetta varsinkin Suomen Tietotoimiston uutisten kieliasu. Ne huomiot, joita seuraavassa esitän, ovatkin etupäässä uutisia kuunnellessa silloin tällöin tehtyjä merkintöjä. Aineiston runsauden vuoksi rajoitun muukalaisvoittoista sanontaa koskeviin esimerkeihin.

Usein on kuin kuulisi huonoa käännöstä. Hyvin tavallisia ovat epäsuomalaiset attribuuttiilmaukset, esim.:

»Kuningas esitti kiitokset *kun-
nianosoitusten johdosta hänen syntymä-
päivänään.*» On hyvin kömpelöä
tällä tavoin erottaa attribuutti
postpositiolla pääsanastaan. Suo-
meksi sanotaan esim.: Kuningas
esitti kiitokset syntymäpäivänään

saamistaan kunnianosoituksista (tai: kunnianosoituksista, joita hän oli saanut syntymäpäivänään).

»Säätiedotuksen jälkeen merenkulki-joille luetaan kaksi tiedotusta.» Tarkoitus oli sanoa: Merenkulki-joille annettavan säätiedotuksen (tai Merenkulkijain säätiedotuksen) jälkeen luetaan vielä kaksi tiedotusta.

»Laulu on sävelletty säveltäjän ensimmäisen opiskelukauden jälkeen Helsingin Musiikkiopistossa.» Tarkoitettiin: Laulu on sävelletty säveltäjän päätettyä ensimmäisen opiskelukautensa jne.

»Yhteismatkan tarkoituksena tänne Kilpisjärvelle on — —.» Ei luulisi että tämä on suomenkielisen selostajan esitystä. Olisi pitänyt sanoa esim.: Tämän yhteisen Kilpisjärven-matkan tarkoituksena.

»— — tiedotetaan Valettasta Maltalla.» Pitää olla: Valettasta Maltalta.

»— — saapui Atlantin liiton päämajaan Holmenkollenilla.» P.o.: päämajaan Holmenkollenille tai: Holmenkollenilla olevaan Atlantin liiton päämajaan.

»— — siirtyvät Neuvostoliiton suurlähetystöön Itälohkolla»: Itälohkolle).

»Ottakaa kiireesti yhteys Toiseen Sisätautiklinikkaan Helsingissä»: Helsinkiin.

»— — muisteli aikaa 20 vuotta sitten»: 20 vuoden takaista aikaa.

»Konsertti päättyi musiikkiin näytelmään Peer Gynt.» Paremmiin esim.: Konsertissa soitettiin loppuksi Peer Gynt -näytelmän musiikkia.

»Se on asia erikseen»: eri asia. Ilmaus on muodissa, mutta siitä huolimatta aivan kelvotonta suomea.

»Budapest öisin»: öinen Budapest.

R u o t s i a m u k a i l e v a a s i j a m u o t o j e n k ä y t t ö ä :

»Balkan sävelissä»: sävellyksen nimi olisi suomeksi esim.: Balkania sävelin.

»Kuulemme kevättä sävelissä»: sävelin tulkittua kevättä tai: kevään tulkintaa sävelin.

Suomen rahassa maksamisesta kuulee usein puhuttavan. Ei ole myöhäistä luopua tällaisesta inessiivin käytöstä ja sanoa sen sijaan: maksaa Suomen rahalla tai rahana.

»Hyökkäykset näyttävät kasvavan voimassa ja laajuudessa»: Hyökkäysten voima ja laajuus näyttävät kasvavan.

»En usko tähän mahdollisuuteen»: tätä mahdollisuutta.

»Tuonti putosi 40 prosentilla»: paremmiin: 40 prosenttia.

»Tuoli selkänöjällä»: selkänöjällinen tuoli. Ikävä arkikielen svetisismi.

»Holmenkollen-maasto, Korea-kysymys, Eisenhower-hallitus, Voltaire-elämäkerta, Suets-varuskunta.» Nominatiivin asemesta pitäisi olla genetiivi: Holmenkollenin maasto, Korean kysymys jne. Samoin objektiivisen genetiivin asemesta usein nominatiivi: marjankulutus, vesilintumetsästyksen (marjankulutus, vesilintujen metsästyksen).

Erilaisia lauseopillisia jaleksikaalisia muukalaisuuksia:

»Satoja perheitä on menettänyt henkensä.» Sanonta edustaa melko yleistä virhetyyppiä. Transitivisen predikaatin yhteydessä ei voi käyttää osasubjektia (vrt. »Miehiä hakkaa puita»). Sanottava: Sadat perheet ovat menettäneet henkensä tai: Satoja perheitä kuollut.

»Englantilais-egyptiläinen ristiiriitä.» Yleinen epäsuomalainen

attribtuutti-tyyppi. P.o.: Englannin ja Egyptin välinen ristiriita. Samoin: »*anglo-egyptiläiset* neuvottelut»: Englannin ja Egyptin neuvottelut.

Seuraavanlainen lukusanojen taiputtamatta jättäminen loukkaa pahasti suomalaisen korvaa: »Jollei mikään puolue saa *viisikymmentä* edustajaa» (viittäkymmentä). — — haavoittivat *kaksikymmentä seitsemän* (kahtakymmentä seitsemää).» — — seitsemäntoista *kolmekymmentä* aikaan» (seitsemäntoista kolmenkymmenen aikaan). »*Kaksisataa* markan kilohintaan» (kahdensadan markan).

Millä puolella tietä jalankulkijan on kuljettava? (Kummalla puolen.)

»Piispa Sormusen *estettynä* ollessa» (estyneenä).

»Tuhopoltojen välillä on *määrätty* yhteys»: eräänlainen tai jonkinlainen yhteys ('tietty' olisi paikallaan, jos yhteys todella tiedettäisiin).

»Syksyn vaalien *kautta* valittu eduskunta» (syksyn vaaleilla tai vaaleissa).

Hylättävää sanajärjestystä: »Tänä iltana myöhäisohjelmassamme *on meillä* — —.» Suomalainen sanoo: Tänä iltana meillä on jne. »Kellomme lyö hetken kuluttua, ja *on se* silloin 19.» *Ja*-sanana jäljessä käytettyä inversiota (epäsuoraa sanajärjestystä) pidetään ruotsin kielessäkin huonoon virastokieleen kuuluvana.

»Aikamme *on loppu*»: lopussa.

»Tämä puukko ei ole mikään tavallinen *sellainen*»: Tämä ei ole mikään tavallinen puukko.

»*Säännöstelyvapaat* tarvikkeet»: säännöstelystä vapaat, säännöstelemättömät.

Usein sanonta paljastuu kiireesti tehdyksi *avuttomaksi* *käänön* *öksiksi*:

»Maa jää edelleen jaettuna *kah-tia*»: pysyy (ruotsin *blir*).

»Sen jälkeen ei sotilashallinto ole *vastaanottanut* uutta anomusta»: saanut (*emottagit*).

»Hän toivoo aselevon *onnistumiseen*» (*hoppas på*): toivoo aselevon onnistuvan.

»Tästä kaikesta *seuraten* näkyvät toiset työmaat halutummiksi.» Takana on ehkä ruotsin sanonta *till följd av allt detta*: kaiken tämän johdosta.

»— — kehottaisi Bevania vetäytymään *takaisin*» (*draga sig tillbaka*): vetäytymään syrjään.

»Neuvotteluissa ei mitään *edistysaskeleita*» (*inga framsteg*): Neuvotteluissa ei edistyttyä. Samoin: »*On tehty edistysaskeleita*» (*man gjort framsteg*). »*Edistysaskeleita* on *otettu*.» Suomen Tietotoimiston uutisten kääntäjät eivät näy tuntevan sanoja *edistyä*, *edistys*.

»Kolme sokeaa *sisarta*»: siskosta (ranskaksi: *Les trois saurs aveugles*).

»— — ulkoministeri Eden lausui vastauksena työväenpuolueen Arthur Hendersonin kysymykseen, jossa tämä oli *ihmeteltyt*, tunsiko ulkoministeri Formosan hallituksen pääministerin virallista lausuntoa.» Eräässä sanomalehdessä oli päivää myöhemmin Suomen Tietotoimiston uutisen sanamuodon korjaus: *ihmeteltyt*-sanana sijassa oli 'tiedustellut'. Toinen lehti oli jättänyt svetisismien (anglismien?) korjaamatta.

»Kaksikymmentätuhatta *pakko-siirrettyä*»: pakosta siirrettyä, pakko-siirtolaista (*tvångsförflyttade*).

»*Yönvanhaa* jäätä»: suomalaisemmin: yksioistä jäätä (*nattgammal is*).

»Raakatavaratoimitukset»: raaka-ainetoimitukset (*råvaruleveranserna*).

»Ruohomatto»: nurmikko (*gräs-matta*).

Vieraiden maiden paikannimiä kuulee asussa, jota suomen kielessä ei käytetä:

Marshall-saaret pro *Marshallin* saaret, *Friisiläiset* saaret pro *Friisein* saaret, *Finnmark* pro *Ruija*, *Florens* pro *Firenze*, *Bengalen* pro *Bengali*, *Israel* pro *Israel*, *Islanti* pro *Islanti*, *Aafrikka* pro *Afriikka*, *Suuits* pro *Suets*, *Jamaikka* pro *Jamaika*, *Jaappani* pro *Japani*, *Maltta* pro *Malta*, *Indoneessia* pro *Indonesia*. Sivistymättömään kielenkäyttöön kuuluvat sellaiset nimensatut kuin *Englanti*, *Hollanti*.

Olisi myös syytä luopua sellaisesta vierasperäisten sanojen ääntämisestä, että *k*, *p*, *t*, *s* kahdennetaan niin kuin Suomen ruotsissa: *alkkoholisti*, *tuberkkuloosi*, *intterventtio*, *obligaattio*, vieläpä *opposiittio*, *maussoleum* (mausoleum), *televiissio* (televisio), *verssio* (versio). Tällaista kahdentamista ei esiinny missään muualla kuin meillä

Suomessa. Meikäläinen *Dantte*-ääntämys esim. loukkaa pahasti italialaisen korvaa. Oli miellyttävää keran radiossa kuulla kreikan kielen professorin ääntävän esim. *informaatio*, *viise versaa* (*vice versa*). Konsonanttien ääntäminen lyhyinä, kirjoitusasun mukaan, on kauniimpaa-kin.

Yleisradion pitäisi myös olla hyvänä esikuvana vierasperäisten sanojen vokaalien ääntämisessä: noudattaa kirjoitusasua, pidentämättä vokaaleja sellaisissa sanoissa kuin *teologi*, *katastrofi*, *monopoli*, *agronomi*, *hormoni*, *inflatorinen*, *komitea*, *traditio*, *demokratia*, *epidemia*, *fysiologia*. Ei siis *teoologi*, *katastrooffi*, *monopooli*, *agronoomi*, *hormooni*, *inflatoorinen*, *komiteea*, *tradiittio*, *demokratiia* tai *demokraattia* (sellaisinkin joutuu kuulemaan!), *epidemiiä* tai *epideemia*, *fysiologiaa* tai *fysiologiaa*.

Radiolla on yhä kasvava vaikutus kielemme käyttöön ja kehitykseen. Sen vastuu on siis kielenhuollon kannaltakin suuri. Tälle vastuulle asetettavia vaatimuksia ei voida liioitella.

E. A. SAARIMAA